

Biblioteket i Älvsbyn med vår Forskarhörna och Forskargrotta. Öppet Hus måndagar 15.00-18.00.

OBS! tiden 15.00 – 18.00

Jubileumsåret till ända

Så var 2016 snart till ända och vi har firat föreningens första 10 år riktigt ordentligt. Hoppas att ni alla fått ta del av något av allt det vi genomfört under året!

Släktforskning och hembygdsforskning är riktigt ”inne” numera. Inte minst beror detta på den nya DNA-forskningen. Det drar folk till möten och det skrivs böcker och tidningsartiklar i mängd. Men hur det nu än är, så klarar man sig inte utan den traditionella pappersforskningen. Tvärtom så ökar DNA-testerna behovet av säkra källor från våra kyrkböcker och liknande register. Man vill ju få bekräftat att uppgifterna stämmer. Men visst har det öppnats nya möjligheter. Hitta en okänd far till exempel, eller en borttappad släkting som kanske emigrerat. Efter att just ha läst Karin Bojs och Peter Sjölungs bok ”Svenskarna och deras fäder—de senaste 11 000 åren”, så tror jag att man också får skriva om historieböckerna. De görs, och har gjorts många studier vid utgrävningar, där man fått fram DNA från gamla skelett. Dessa data visar på nya rön när det gäller hur länder befolkats, när i tiden och hur vi blandats med varandra. Till sist inser man att vi alla är släkt med varandra, det gäller bara att lista ut hur!

Då är det bra med släktforskarföreningen där vi kan träffa varandra och hjälpas åt att lösa gåtorna. Med förhoppningen att nästa 10 år ska bli lika givande och intressanta, tar vi nu lite julleddigt i Forskarhörnan.

Vi syns igen den 23 januari 2017.

God Jul/ Carin

Innehåll:

sidan

Från ordföranden	1
Från red.	2
Telefonlista, styrelsen	2
Cirklar/kurser, försäljning	3
Bondepraktikan	4
Rapporter, cirkel, föreläsning ...	5
Norrlands första julgran	6-7
En berättelse från förr	8-18
Norrbottens historier	19
Gamla bilder	20-23

Hej mina forskarvänner!

Som vanligt rinner tiden iväg, nu nalkas julen, vi har nu juledigt från vår forskarhörna. Hösten har varit fylld av aktiviteter i föreningen och även för egen del.

Vi har ju firat våra tio år med föreningen, en trevlig kväll med Pite-forskare som visade deras senaste fotoprojekt. Ett fantastiskt jobb som de lagt ner på ett USB-minne. Man kan söka foton på sina släktingar och lägga in i sin egen släktforskning. Det behöver inte installeras och belasta datorn med det stora utrymmet, utan man arbetar direkt från USB-minnet. Ett tips: fäst något till det lilla USB:et, annars är det lätt att tappa bort det, eftersom storleken är så minimal. Det innehåller ca 90 000 fotografier med ca 136 000 personer och andelen identifierade är drygt 43%.

Uppskattar mycket mina bidragsgivare till Byabladet, Anders Sandström har bidragit med en artikel om helg-seder, så passande inför den stundande julhelgen. Så har jag fått av min granne Barbro en så fin berättelse från förr i tiden. Självt känner jag så väl igen mycket i berättelsen. Den är så lång att andra hälften kommer i nästa Byablad. Tycker att det är så värdefullt att det dokumenteras de upplevelser som våran åldersgrupp fick uppleva, både på gott och ont....

De dialektala orden är ju nästan ett måste, en del svåra att översätta, men det hör ju till historien! Är det nåt ord ni funderar på, skriv gärna och fråga undertecknad! Jag lovar att jag vet vad det är, och jag hoppas att jag kan förklara!

När jag läser berättelsen, påminns jag åtminstone, på ett speciellt sätt, ser vissa minnesbilder så tydligt att man nästan känner lukterna. Typ: myggmedel, ”lagårdslukten”, fotogenlukten från ullen mm.

Läs! Kanske fler än jag minns?

På släktforskar dagarna i Umeå, träffades ett 40-tal redaktörer från olika forskarföreningar som är anslutna till Sveriges släktforskarförbund. En konferens hade förbundet anordnat med Eva Johansson som samordnare.

På rötters hemsida kan anslutna föreningars redaktörer logga in och få ta del av diverse material som finns i en artikelbank. Vi kommer att i framtiden lägga in artiklar som är intressanta i vårt blad.

Eftersom biblioteket ändrat öppettiderna, så har vi också ändrat.

Tidigare hade vi öppet till 18.30, men biblioteket stänger numera klockan 18.00, därför stänger vi också då. Vi har också märkt att de flesta redan gått hem den tiden.

Ni får gärna höra av er med åsikter!

Slutar i hopp om att ni hinner med lite släktforskning också under helguppehållet

Hälsningar Gun

Tel: 070-320 77 56
eller e-post
gunjons@telia.com

Styrelsens sammansättning efter årsmötet år 2016:

Ordf. Carin Blom	Tel: 070-308 90 18
Vice ordf. Åke Engman	Tel: 070-604 24 90
Kassör. Catharina Berggren	Tel: 0929- 122 74
Sekr. Inger Torgersson	Tel: 0929- 559 53
Ledam. Ann-Sofie Öberg	Tel: 0929- 551 42
Ledam. Roland Sundberg	Tel: 0929- 128 78
Ledam. Monica Jonsson	Tel: 070-22 10 294

Ers. Tomas Granström	Tel: 0929- 128 22
Ers. Håkan Nygren	Tel: 070-640 89 40
Ers. Gun Jonsson	Tel: 070-320 77 56
Ers. Anders Sandström	Tel: 070-678 89 75
Ers. Kerstin Strömgren	Tel: 0929- 102 50

Revisor. Runo Bergqvist	Tel: 0929-108 94
Revisor ers. Bo Öhlund	Tel: 0929-554 40

Valberedning:	
Dick Öhman	Tel: 0929-211 48
Helena Stenberg	Tel: 070-624 91 89
Margaretha Johansson	Tel: 073-96 44 559

Cirklar/kurser.

**Är du intresserad av någon studiecirkel i släktforskning?
Anmäl önskemål till ordföranden Carin Blom telefon: 070-308 90 18
Välkomna!**

Inventering av gravstenar fortskrider.

Gruppen som jobbar med inventeringen håller på med skogskyrkogården samt den högra delen av nya kyrkogården, de delar som återstår. De har tillsammans lagt in närmare 7 000 namn på nya och gamla kyrkogården.

Googla på gravstensinventeringen så kommer du till en sida att välja län, kommun, kyrkogård osv.

Försäljning:

Bilden här bredvid är ej från Älvsby kyrkogård.

OBS!

Nu har vi rea på återstående böcker (föret 300:-)

Byar i södra Älvsbyn

Nu

REA 100:-

Älvsbyns Forskarförenings bok om Byar i södra Älvsbyn. Historik över byarna Nygård, Högheden, Nydal, Bränna, Småträsk, Tvärsel, Snårbäcksliden och Kälsberg. Utgiven 2011.

Priset är 100 kr

och för postförsändelse

tillkommer 60 kr i porto.

Beställ via e-post

gunjons@telia.com

eller

tel: 070-320 77 56.

Passande julklapp!

Gamla hantverk i Älvsbybygden I och II samt Älvsby Kyrkstad

PDF-filer av tre häften om Älvsbybygden som inte finns i nytryck längre. Ursprungligen utgiven av Älvsby Hembygdsförening samt Kyrkstadsgruppen, mellan 1996-1999. Barberare & Herrfrisörer, Barnmorskor, Damfrisörer, Murare, Skomakare, Smeder, Sotare, Stenarbetare, Sömmerskor, Urmakare, Bagare, Båtbyggare, Glasmästare, Kopparslagare, Målare, Skräddare, Slaktare, Snickare och Vulkare.

Verksamma under 1900-talet.

PDF-filerna ligger på ett USB-minne.

Priset är 200 kr och för postförsändelse

tillkommer 20 kr i porto.

Beställ via e-post monika.jonsson@telia.com

Dödsannonser och Inbjudningar till Begravningar

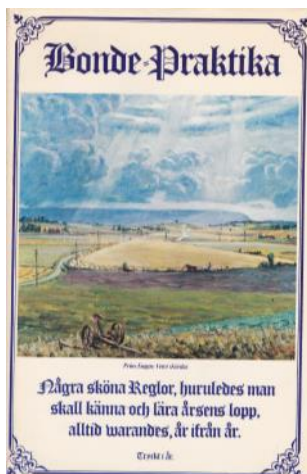
Vår senaste utgåva av kopierade Dödsannonser och Inbjudningar till begravingar fram till 1970, insamlade från privatpersoner. Mappen innehåller 2469 dokument, varav ca 385 inbjudningar till begravingar och resten dödsannonser på avlidna Älvsbybor. Den äldsta annonsen är från 1881.

Annonserna ligger på ett USB-minne. Priset är 200 kr och för postförsändelse tillkommer 20 kr i porto.

Beställ via e-post britt.norman@telia.com eller fia.oberg@alvsbyn.com

Kopia på omslaget till
Boken.

Här följer ytterligare
några kopior från
Bonde-Praktikan

Texten följer 1875 års
utgåva.
Men boken är tryckt
1983

Menniskones ålder.

- I. Infans, kallas ett barn till 10 år.
- II. Puer, en yngling till 20 år.
- III. Adolesceus, 30 år, går manskraft an.
- IV. Juvenis, 40 år, en fuller man.
- V. Vir, 50 år, görer stillestånd.
- VI. Senex, 60 år, för åldern till hand.
- VII. Decrepitus, 70 år, gammal och grå.
- VIII. Infirmus, 80 år, ligger i vrå.
- IX. Mutatio Coloris, 90 år, till barnaspott.
Längre att lefwa, är intet godt.

NOVEMBER Wintermånad.

Will du weta hurudan winteren wara må,
Så skall du Allhelgona Dag i skogen gå,
Och derest en bok uppleta,
Hwarpå du det skall få weta,
Der må du dig en spån afskåra,
Är han torr, warm winter will dig nära,
Men är samma spån wåt och fuktig,
Då kommer en kall winter tuktig,
Ett wått år eller torrt skall du ränna i så måtto,
Du skall ett glas fullt af watten låta,
S:t Anders afton lät det ske,
Löper det öfwer, du skall då ett wått år se,
Men skall det något torrt wäder komma,
Då skall wattnet sig ofwan i glaset skumma,
Der hafwa ock de gamla i stor akt,
När S:t Märstens dag kommer på en Fredag,
Det samma år skall fodret litet förslå,
Derföre man dess mer af fänaden slagta må,
Och deraf både sjuda och steka,
Dermed kan man sedan leka.

DECEMBER.

Om Juledag i Nyet månd' komma, få wi ett godt år oss till fromma. Ju närmare nytändning ju bättre år; ju närmare en nytändning kommer adventet, ju wärre det går. De träd, som huggas i denna månad, ruttna icke, ej heller warda de maskätne. Wakta dig för kall drick, du må ock taga läkedom. Håll ditt lif och bröst warmt, lät dig ej åderslå, bruka örter som styrka hjertat. Solen löper i Stenbocken. Då är godt att wandra, kläda sig i nya kläder, afwänja barn.

December, Christmånad, hafwer
31 dagar.

Dagen är 6 timmar och 11 minuter lång.

Och Solen löper i Stenbocken, och är deruti ifrån den 13 December, intill den 10 Januari.

Christmånad säger:

Nu will jag lefwa i ljuflighet,
Och slagta till Jul en oxw fet,
Och will jag mig nu warm hålla,
Förhoppandes att öfwerlefwa wintren den kalla.

Christmånad skall din dryck icke wara för kall, läkedom må du taga, hållt ditt bröst och kropp warm, du skall icke låta åder slå, förty det är skadeligt, goda örter må man bruka att styrka hjertat med. I Getebocken är godt att föra sig i nya kläder, att afwänja barn, så och plantera.

Stenbockens barn är fött talande, hafwer ett trindt anlete, hans färg är röd, och han far ett ärr på sitt bröst, han brukar många ord, talar mycket med sig sjelf, han lofwar mycket och håller dock litet, han far med lögn, han berömmar sig gerna, och det är dock intet wärdt, dermed bedrager han många qwinnfolk, dock blifwer han ock litet gudfruktig. Getebocken är hans lifshus. Ut i Wattumannen hafwer han lycka att köpa och sälja, han sköter intet om, om han winner det med rätt eller orätt. Hans bröder äro bättre och frommare än han, han skall förfölja sina föräldrar. Ut i Twillingarne blifwer han sjuk i sina ögon, på tungan och lefren, och när han får en hustru, det skall wara en enka. Ut i Wigten hafwer han lycka uti all ting. Ut i Skorpion hafwer han den bästa lyckan. Ut i Skytten lider han nöd och ångest. Om han blifwer 23 år gammal, då kommer han till 40 år.

Bild av Carin och några av cirkeldeltagarna. Foto: Inger T.

Cirkel om Disgen 2016

Under hösten har vi haft en cirkel i den nya versionen av Disgen. Sex av föreningens medlemmar har fördjupat sig i programmet med alla nyheter och trevliga utvecklingsmöjligheter. Som kurslitteratur har vi använt Dis Bergslagens Grundkurs, och cirkeln har getts i samarbete med ABF. Det känns meningsfullt att lära sig ta hand om våra anor på ett seriöst sätt. Disgen är ju ett svenskt program som används av ett stort antal släktforskare och ger även möjlighet att söka uppgifter i Disbyt som är vår gemensamma databas.

Carin.

Information om Historiska kartor.

Föreningen Dis-Nord bjöd in till en föreläsning om Lantmäteriets digitala kartor på Framnäs folkhögskola Lördag den 22 oktober. "Kartan berättar vår historia". Vi var fem medlemmar från vår förening som åkte till föreläsningen.

F. d. överlantmätaren Bengt-Olov Käck presenterade innehållet i Lantmäteriets arkiv, och berättade hur digitaliseringen gått till. Han visade gamla kartor, bla. Storskifteskarta över Piteå, Öjebyn från 1600– 1700 talet, oerhört intressant. Vi fick råd och tips hur man söker på olika sätt. Alla kartor och avskrifter äldre än 70 år ligger inskannade och är nu helt gratis att ta del av. Men sekretess gränsen 70 år gäller och är då avgiftsbelagt, ta kontakt med Lantmäteriverket och begär en nyckel eller kod som kostar lite, beroende i vilken form man vill ha ut det.

Vill ni veta mera angående historiska kartor, ta kontakt med undertecknad eller Carin Blom. Kanske vi kan hjälpa er eller hänvisa till de som kan mera.

Dis-Nord bjöd på gott fika under en paus.

Föreningen Dis som står för "Datorhjälp i släktforskning" är en riksförening. De utkommer med en medlemstidning "Diskulogen", 4 nr/år, en tidning med många fina tips och idéer.

Eftersom avstånden är stora i vårt land, har det bildats regionala föreningar.

Föreningen Dis-Nord, (Norr och Västerbotten), är duktiga på att anordna föreläsningar och sammankomster.

Gun

NORRLANDS FÖRSTA JULGRAN - EN KORT JULBETRAKTELSE

I alla populärt hållna praktverk om våra jul-seder brukar det heta att julgranen blev vanlig i svenska hem vid tiden runt sekelskiftet. Detta ska ha skett med början i de övre samhällslagren under 1800-talets senare hälft och sedan spridit sig i allt vidare cirklar. Ofta nämns den svenska kungafamiljen med dess anknytningar till Tyskland som inspiratör till bruket att ta in och klä julgran. Otvivelaktigt är det så att denna sed kommer från Tyskland, men det finns faktiskt belägg för att den betydligt tidigare kom till Norrland.

Elias Ferdinand Kempes dagbok

Efter svenska Pommerns avskiljande från Sverige 1814-15 lämnade många köpmän Tyskland och slog sig ned här i landet. Bland dessa kan nämnas släkten Kempe, vars mest framträdande medlem var Johan Carl Kempe, född 1799 i Stralsund, vilken efter några års handelslära i Stockholm flyttade till Härnösand. Där byggde han sedan upp en omfattande verksamhet i form av traditionell handel, sågverksrörelse samt skeppsvarvs- och rederiverksamhet. I december 1836 kom hans yngre bror Elias Ferdinand på besök och han blev sedan kvar till sommaren 1837 som informator för brorsonen Carl Johan. Under hela denna tid förde Elias Kempe dagbok och det är denna som utgör bakgrund för den här artikeln.

Originalen förvaras numera på Hallwylska palatset i Stockholm och kortare utdrag har tidigare publicerats i Härnösands-Posten 1898. År 1962 publicerade Manne Hofrén ett omfattande utdrag ur dagboken i en artikel ingående i hans "Nordsvenska studier och essayer". Det är också ur detta senare tryck som jag hämtat mina kunskaper.

Våren 1836 startade Elias Kempe sin resa i Stralsund, en resa som sedan gick med båt via Köpenhamn, Helsingör, Kronstadt till S:t Petersburg. Därifrån reste han med hästskjuts till Åbo och sedan med båt till Stockholm. Under resan besökte han sina bröder Johan Bernhard och Ehrenfried Albrecht i S:t Petersburg och Wilhelm Henrik i Stockholm,

samtliga verksamma som affärsmän. Den 29 november startade han i kallt väder sin resa med häst och släde till Härnösand och den 4 december var han framme hos brodern Carl Johan därstädes.

Julen 1836

Under de kommande dagarna gör Elias nya bekantskaper i staden, bl a träffar han den namnkunnige biskopen Franzén och får då också för första gången i sitt liv se samer. Den 23 december noterar han att julklapparna packats in efter maten och om aftonen gjorde man i ordning en julgran "för att bereda barnen en för dem oväntad glädje, ty att ha julgran är här inte alls brukligt".

På själva julafton var det mycket kallt och efter maten slog Elias in sina julklappar, varvid han hade all möda att hålla de nyfikna barnen på avstånd. På kvällen gick festen av stapeln och en av broderns lärningar klädde ut sig till matros och kom in med julklapparna.

I Härnösands-Postens utdrag ur dagboken år 1898, men ej i originalmanuskriptet, återfinns följande fortsättning på anteckningarna från den 24 december:

Julkort från slutet av 1800-talet.

En överraskning återstod ännu. Julgran var nämligen här alldeles okänt; jag hade på förhand låtit iordningställa en sådan. Sedan ljusen i densamma tänts fingo barnen komma in och stodo några ögonblick slagna av häpnad, något som dock snart förbyttes i stormande jubel, och så blev det dans kring granen. Nyheten om härligheten spreds hastigt, och barnen från andra familjer blevo under julveckan inbjudna att beskåda densamma. Förtjusningen var allmän.

Under de efterföljande dagarna noteras inget särskilt firande, kanske beroende på att broderns fru Carin var dålig. Hon tecknas ofta i dagboken som sjuklig och avled redan år 1838. Först den 28 december besöker man fru Kempes broder, Olof Johan Wikner och hans hustru Anna Christina, på deras gård Fantskog.

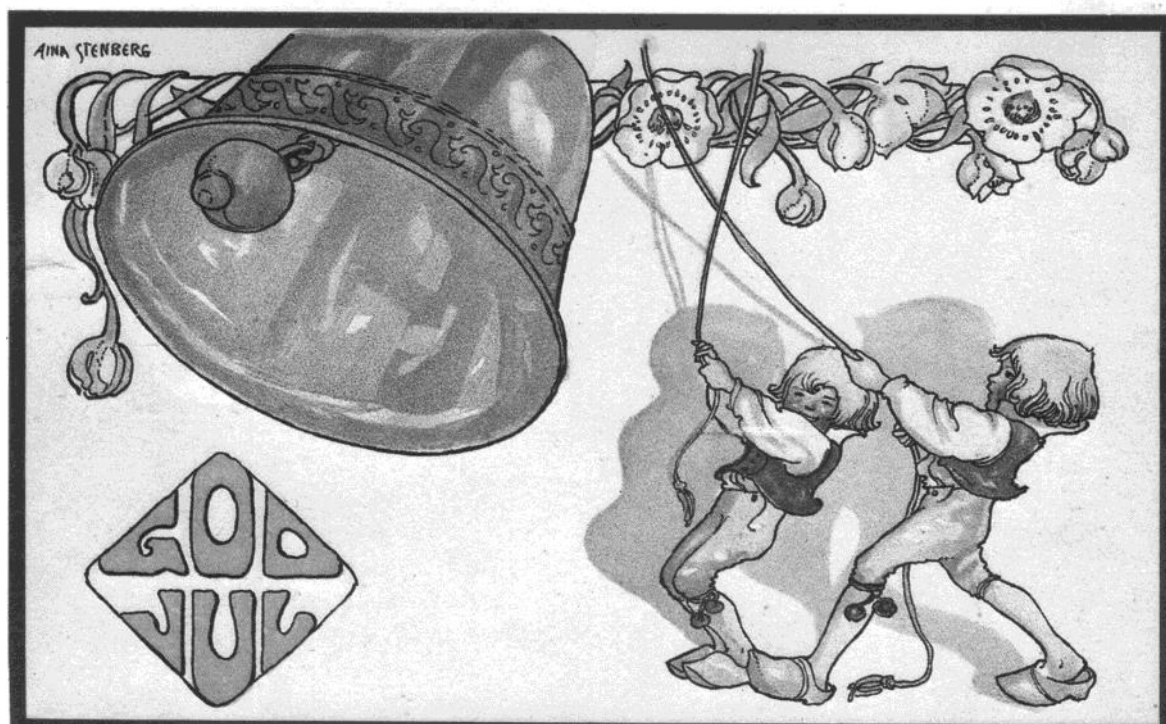
Ej heller nyårshelgen synes ha firats på något speciellt sätt och det är först på nyårsdagen som man under hela den långa helgen bevistar en gudstjänst. Sedan deltog man i ett bröllop på kvällen. Efter årsskiftet synes dock fester och baler ha avlöst varandra och trettondag jul räknades som en särskild högtidsdag, vilken firades med anledning av att "de tre vise männen kommo till Kristus".

Andra helgseder

Mycket mer finns att säga om Elias Kempes dagbok. Så beskriver han t ex ett besök på Sollefteå marknad i slutet av januari och hur man firade påsken i slutet av mars månad. Han noterar också hur snabbt våren framskrider och den 1 maj var en viktig dag i Sverige, då svensken vanligen tog sig ett rus för att fira den kommande våren. Såväl studenter som gymnasister hade då en stor fest och man var ute i det fria och sjöng.

En av de sista dagboksnoteringarna gäller midsommarhelgen som kom med vackert väder och firades "synnerligen festligt" med lövsmyckade rum och högtidlig gudstjänst. Därefter tog Elias farväl av sina nyfunna vänner i staden och den 29 juni lämnade han Härnösand med ångbåten Norrland, vilken anlöpte Stockholm den 3 juli.

Anders Sandström

Julkort av Aina Stenberg från 1930-talet.

En berättelse från förr i tiden.

Inlämnat av Barbro Lundberg, en syster till författaren Vera.

Jag växte upp i en liten skogs- och jordbruksby i södra Norrbotten på 30-talet. Vi var tio syskon och alla var flickor. Så fort solen tittade fram på våren blev vi bruna och därför brukade våra kamrater kalla oss för negrer. Jag har inget minne av att vi tog illa upp för det, utan dom var nog lite avundsjuka på oss.

I nästan alla gårdar fanns det mycket barn. Utom i en gård som var granne till oss, där det bara fanns två flickor. Vi tyckte att det var konstigt att det fanns ett hem där det bara var två barn. Säkert var vi också avundsjuka på dem. Dom fick ju ha sina saker i fred.

Mamman i den gården föreföll att vara sjuklig. Det var alltid någonting som värkte; huvudet, benen, armarna, magen osv. Hon var också vansinnigt åskrädd. När åskan började gå gick hon ibland ner i golvkällaren och stängde luckan och satt där i mörkret, eller så gick hon och la sig och försökte sova.

En gång slog åskan ner i en skogsdunge mellan deras och vårt hus. Jag minns just det åskvädret. Det var av det våldsammaste slaget och blixterna och knallarna kom nästan samtidigt en bra stund. En blixst fyllde vaggan där vår yngsta syster låg och sov. Vi trodde alla att barnet blivit träffat men som tur var så var det inte så. Dagen efter såg vi att ett tjugotal tallar i skogsdungen var bruna och avbrända. Regnet hade släckt elden.

Vad som gjorde oss så enormt rädda för åskan var att det berättades att om det gick sju åskor samtidigt skulle hela jorden gå under. Vi försökte alltid räkna från hur många håll åskan hördes. Ibland ekade knallarna mot bergssidorna och då var det svårt att räkna. Vi kom aldrig till mer än fyra åskor och det kändes bra. Jag var så åskrädd att jag inte kunde riktigt njuta av somrarna.

Om somrarna låg vi alltid på vinden. Den var inte inredd utan det var bara enkla fönster och inget riktigt golv, utan det var lösa bräder som var utlagda på sågspånen.

Vad vi tyckte det var spännande att få flytta upp och ligga där. I maj var det fortfarande ganska kalla nätter och vi fick ha både täcken och filter på oss till att börja med. Vi kunde ligga och prata med varann hur länge som helst utan att någon hyssjade.

Ibland berättade vi sagor för varandra som vi hittade på. Jag minns att jag berättade en saga om Tjocka Berta och det blev en följetong som fortsatte flera kvällar.

Myggen som började komma vid midsommartid var en stor plåga. Det var alldeles omöjligt att stänga dem ute för det var fullt med springor vid fönstren och vid muren. Om man bara kunde somna gick det an. Vi blev i regel inte väckta av myggen. Det myggmedel som fanns då var becolja och det vägrade vi att stryka på oss för det luktade så illa. Man kunde också tända på så kallade ”björktjukor” som då pyrde och alstrade en rök som höll myggen borta. Vi kunde inte använda det för en del av oss var upp och gick i sömnen och då kunde det ju hända att man rev omkull rökeriet och då kunde ju huset antändas. Jag minns att det kom ett myggmedel som hette ”Kikubotan” och liknade de myggspiraler som nu finns. Vi provade det och det hjälpte faktiskt att tag så att vi kunde somna. Vissa somrar var myggen värre än vanligt och då undrade vi nog mer än en gång hur vi kunde ha längtat efter att få flytta upp på vinden.

Lika roligt som det var att flytta upp på vinden på våren, lika roligt var det att få flytta ner på hösten. Då var det mörkt när vi skulle gå och lägga oss och de två stora asparna som fanns på gården prasslade så spökligt. Det var lätt att tala om spöken. Då kände man lust att gå ner till mamma. Vi var ofta fem stycken som låg däruppe och så många kunde ju inte få plats i mammas och pappas säng.

En natt väcktes jag av mamma som tog mig i axeln och sa: ”Vad gör du här mitt i natten?” Då blev jag varse att jag satt på en stol vid köksbordet och hade hämtat en tallrik ur skåpet och kniv och gaffel ut bestickslådan och lagt på bordet framför mig. Det var kusligt att tänka på att jag hade gått ner för stegen, som bara hade runda pinnar till steg, och gjort allt detta i sovande tillstånd.

Mitt allra första minne från min barndom var när jag var fyra eller fem år. Jag hade scharlakansfeber och kikhosta samtidigt. Alla som hade scharlakansfeber, som räknades som en allvarlig sjukdom, skulle till infektionsavdelningen på garnisonssjukhuset i Boden. Jag minns av den resan att vi satt på en filt utanför bilen och drack saft. Det var jag och chauffören och troligen distriktssköterskan. Ingen anhörig var med. För ett barn som aldrig varit hemifrån, möjligen med undantag av något besök hos mormor som bodde c:a en mil hemifrån i en by som heter Muskus, måste det ha varit en skrämmande upplevelse.

Av vistelsen på sjukhuset minns jag att jag stod vid ett fönster och tittade ut och fick då höra musik och en stor orkester tågade förbi. Det var troligen militärorkestern, för sjukhuset var omgivet av regementen.

När jag fick komma hem från Boden efter fem till sex veckor hade jag glömt pitemålet och talade ”väl” som det hette. Bland annat sa jag: ”kan jag få en pära till”. Mina systrar var förvånade men det var inte många dagar så kom pitemålet tillbaka.

Efter en infektionssjukdom så skulle huset desinficeras som det kallades. En man kom med någon vätska som troligen avgav någon gas. Varje rum skulle behandlas. Alla springor klistrades över med remsor och sedan skulle det vädras ut innan man fick flytta in. Om det var landstinget eller något försäkringsbolag som gjorde detta vet jag inte.

Ett annat minne av sjukdom var när jag och två av mina systrar hade mässling samtidigt. Troligen hade någon annan av våra systrar haft mässlingen först eftersom det var så lyckligt att vi var tre som blev smittade på en gång. Det var ju bra att ha sällskap när man var sjuk och var tvungen att ligga i ett rum med neddragna gardiner för att skydda ögonen. Det var sommar och världens finaste väder och vi fick inte bada. Vårt hus låg vid en vacker sjö och nedanför oss var det en fin strand. Varje dag kom grannarnas barn och badade hos oss. Vi hörde barnens glada tjut och vilda plaskningar och tänkte på hur vi skulle ta skadan igen när vi blev friska. Att det inte bara var att bli feberfri visste vi inte då. Det skulle vara minst tre veckor innan man fick bada.

När vi fick skabb var det alldeles fruktansvärt. En av mina systrar brukade ofta vara hos en grannflicka och en kväll fick hon stanna över och ligga där. Hon låg i samma säng som grannflickan som hade skabb, och blev smittad och sen smittade hon ner oss. Vi fick en förfärlig klåda som var värst mellan fingrar och tår. Det är små, små djur, osynliga för ögat, som promenerar omkring under huden och är särskilt aktiva när man lägger sig på kvällen. Vi kliade så det blödde. Botemedlet var en salva som luktade illa och var kletig och äcklig. Den skulle smörjas på morgon och kväll. Jag minns hur det hann bildas rugor under natten, men det kliade så mycket så att man kunde inte låta bli att klösa av dem och då började det blöda igen. Hur mamma kunde klara av detta har jag tänkt många gånger på. Alla sängkläder skulle tvättas för att få bort skabbdjuren. Om det var sommar eller vinter minns jag inte.

Var det vinter så var det ännu jobbigare. Som tur var hade nog inte halva barnaskaran sett dagens ljus då och mina större systrar kunde hjälpa till.

Att hjälpa till var någonting som existerade från det man kunde göra ett handtag. Bära in ved och vatten, ja, till och med såga ved. Pappa var borta ibland två till tre månader på skogsarbete och hade kört hem torrtallar s.k. ”ragar” innan han for. När vi blev lite äldre och hade börjat skolan var det bara att ge sig iväg ut på vedbacken och såga och klyva ved när vi kommit från skolan. Vi skulle också hinka upp vatten ur brunnen både till hushållet och till ladugården. Till ladugården slogs det i en ho vid brunnen varifrån det gick en ränna in till ett stort cement-kar. Därifrån gavs så vatten till djuren. Det var bra att vattnet fick vara ett tag i cementkaret så att det inte var så iskallt när djuren skulle dricka det.

Hur vi klarade oss från att halka ner i brunnen förstår jag inte. Man spillde ju alltid vatten från hinken när man tog upp den ur brunnen och så bildades isiga vallar där. När jag tänker på det nu skulle jag aldrig ha vågat skicka ett barn att göra det.

En gång högg jag mig med yxan på skenbenet nedanför knäet och rusade skrikande in till mamma som blev så rädd att jag minns hennes min än i dag. Det ärret har jag kvar ännu liksom ett ärr vid vänster tumme efter ett sår som jag fick när jag skulle spänta stickor för att göra upp eld. Stickor skulle alltid späntas och läggs på kaklet bredvid spisen på kvällarna för att det skulle gå lätt att göra upp eld på morgnarna. Järnspisen var den enda värmekälla och det kunde vara ganska kallt på morgonen.

Att vi skulle diska, sopa och torka golven, ta ut mattorna och damma dem var helt självklara saker men det var ofta dispyter mellan oss vems tur det var att göra det och det. Doris brukade gå och gömma sig på utedasset för att slippa ifrån att diska.

*Familjen Edvard och Margareta Lundberg i Södra Visträsk med sina 10 flickor.
Bakre raden från vänster: Tora, Elsa, Vera, Astrid, Sally.
Främre raden: Gerd, Barbro, Aina, (i mitten mellan föräldrarna), Lilian, Doris.*

Att se till småsyskon var en självklar sak och det blev ganska mycket när man var den fjärde i ordningen och fick se yngre syskon tripp-trapp-trull. På arton år föddes tio barn och den närmaste tiden mellan två barn var ett år och två månader och den längsta tiden var cirka tre år och en månad. Annars var det för det mesta ett år och 10 månader mellan de andra barnen. Vi var ju aldrig hemmaboende alla barnen samtidigt, för när mina yngsta systrar föddes hade tre av mina äldre systrar fått arbete och flyttat hemifrån.

När Barbro föddes som var den sjunde i ordningen ville barnmorskan adoptera henne. Det fick hon inte. Barnmorskan var själv barnlös och tyckte väl att det skulle ha underlättat för mamma och pappa med ett barn mindre. Jag kommer ihåg att vi brukade prata om det när vi blev äldre och vi var verkligen glada att det inte blev av.

När jag var omkring fyra eller fem år hade jag fått för mig att jag skulle torka disken varje gång det diskades. Var det någon som glömde det grät jag. En gång tappade jag en trave med tallrikar i golvet när jag trodde att jag skulle orka bära dem i skåpet. En del gick sönder och mamma blev arg och jag minns att jag blev mycket sårad och tog väldigt illa upp för det. Några år senare skulle jag diska en gång och bland disken var en stor karott som det varit klinp-deg i. Degen satt fast ordentligt hårt och då kom jag på den ljusa idén att gå ut och gräva ner karotten i snön. Efter några timmar tänkte jag ta upp den och då skulle säkert snön ha blött upp degen och det skulle vara lätt att diska den färdigt. Men jag glömde bort att jag grävt ner den och dagarna gick. Nog hörde jag mamma säga då och då: ”men var är storkarotten, jag förstår inte, är det någon som har slagit sönder den?” Vi försäkrade att det inte var det och jag tänkte aldrig på att jag grävt ner den i snön. I april eller maj när snödrivorna vid bron smälte undan kom karotten fram och då var jag tvungen erkänna vad jag gjort. Mamma var så glad att få tillbaka den så det blev inga efterräkningar. Men jag har fått lida spått och spe många gånger för att jag grävde ner disken i snön.

Jag minns hur karotten såg ut. Den var rutad på utsidan, som små kakelplattor med en bård av blommor längst upp och slutade med en uddig kant.

Att diska separatoren var man inte betrodd att göra förrän man åtminstone var i 10-årsåldern. Först skulle den tas isär. Det var en stor behållare för mjölken som skulle separeras. Kulan som bestod av en massa trattar som var trädde på en pinne som sedan täcktes med ett hölje. Så var det två rör, ur ett skulle grädden komma och ur det andra den separerade mjölken. Alla trattarna skulle tas isär och diskas var för sig och sköljas. Sedan skulle de träs upp på ett snöre och lufttorkas. Längst ner på insidan av kulan fanns en rand med en äcklig smet som man fick torka bort med ett papper för att inte alldeles förstöra diskvattnet. Hur kunde mjölken som såg så vit och fin ut ha den äckliga smörjan i sig?. Rören där grädden och blåmjölken passerat igenom skulle rengöras med en flaskpensel och alltsammans sköljas och torkas.

Silen och mjölkstävän och mjölkflaskorna var också jobbiga att diska. Att ta isär silen med de två sildukarna och vadden emellan var ganska knepigt. Sildukarna var fastspända med en fjäder i botten på silen. Vadden mellan sildukarna byttes ju morgon och kväll för att mjölken skulle bli ren. Jag kan än i dag känna lukten av den ljumma mjölken som fanns kvar i silen. Att dricka spenvarm mjölk kunde jag inte tänka mig. Den skulle vara ordentligt kyld. På sommaren gjordes det i brunnen. Hinken med mjölk sänktes ner med ett snöre i. Snöret knöts fast i lagom längd så att inte hinken med mjölk i hängde för långt ner så att det kom in vatten.

Grädden samlades i flera dagar till dess det var nog för att kärna den. Det gjorde ingenting att grädden blev sur, men det fick absolut inte komma socker i den för då gick det inte att få smör av den, hur mycket man än kärnade. Vi hade en träkärna med ”turrel” som man stötte upp och ner i kärnan. Det var en träplatta längst ner på ”turreln” med hål i och det gjorde att man fick grädden att cirkulera i kärnan.

På senare år inköptes en kärna av plåt som vevades för hand. Att kärna i tråkärnan tog ganska lång tid och vi brukade byta av varan men när slutet närmade sig och fettkornen började samla sig till smör fick mamma ta över. Då togs smörklimparna upp ur kärnan och lades i ett tråg och smöret tvättades i vatten och knådades ihop och saltades och packades i en bytta eller något annat kärl. Kärnmjölken silades och kyldes och vi tyckte att den var mycket god att dricka.

Vi brukade ha tre eller fyra kor och det var nog dessa som höll svälten borta. I alla gårdarna i byn fanns det några kor och en del hade häst. Vi hade häst. Den hade pappa i skogsarbetet på vintern och på sommaren använde vi den till jordbruket. Den var bra att ha när vi skulle handla. Det var fem km till affären. Vi hade inte något stall till hästen utan den fick stå i ladugården tillsammans med korna, kalvarna och fåren. Det var inte roligt när hästen stod i ladugården. Den sparkade och stampade och luktade mer illa än korna.

Lastvagnen till hästen hade från början järnhjul och var en kär lekplats för oss barn. Vi lekte ”siste” upp och ner på vagnen och kröp under den och sprang runt, runt. Så fort pappa skulle någonstans med vagnen var det alltid någon av oss som hängde med och satt och dinglade med benen eller hängde på stängen som stack ut bak på vagnen. Senare köpte pappa en vagn med gummihjul som gick mycket tystare och mjukare. På vintern fick vi ibland åka i risslan instoppade i fällan. Det var mycket eftertraktat av oss. Då hade hästen bjällerkrage och sprang så att det flög snökakor från hovarna på oss. Ibland släppte hästen fisar som luktade orm.

På somrarna var vi alltid tvungna att ”stryka löv” till korna. Det gick så till att vi hade en säck med oss och gick till skogen och strök av färskt löv från träden och stoppade i säcken. Det skulle dryga ut betet åt kreaturen. Korna fick det när vi släppt in dem i sommarladugården på kvällarna. Om vi hittade sälgräs var det bra för det var lite tjockare löv på den och drog bättre i säcken. Vi fick inte sluta förrän säcken var full. Vi repade också örter från marken som hålmmutje/ mjölkört/ och mjölkvänn/skogskovall/. En gång när vi höll på att stryka löv blev jag stucken av en geting under ett öga. Det gjorde ju att jag tyckte ännu sämre än förut om att stryka löv. Det var en riktig plåga på sommaren.

Varje gård hade en skällko. Klangen på skällorna var olika så vi kunde höra när grannarna hade släppt ut sina kor på morgonen. Alla kor släpptes ut i skogen och det var inga stängsel bakåt utan bara framför mot ängar och hus och vägar. Det hade till följd att när de var svamptid kunde någon ko ha gått så långt in i skogen att hon inte kom hem tillsammans med de andra vid mjölk-dags på aftonen. Korna var alldeles tokiga i att äta svamp när det var den tiden. Jag minns när pappa fick ge sig iväg och söka en ko som inte kommit hem. Han hade inte kommit tillbaka när det blev mörkt och vi tyckte synd om honom som måste vara i skogen när det var mörkt. Det var vi väldigt rädda för.

På sensommaren fick korna äta återväxten på ängarna. Det var gräset som växt upp efter slå-tern.

Här en dikt som Birgit T Nilsson så pas-sande skickat till mej.

MJÖLKMINNE

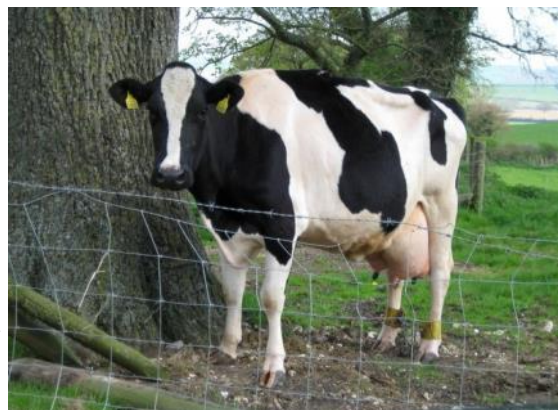
*Jag sprang över skaren i smällkalla kvällen
och stjärnorna föll över Oviksfjällen
och dunk som ett hjärta lät mjölkmaskinen
och korna stod kolugna mittemot svinen
och radion med Flottarkärlek stod på
för korna mjölkade bättre då
och mjölken var spenvarm i hämtarn och
fet
opastöriserad i paket
och ville man ha information
om mjölk gick man direkt till kon.*

(Författare: Bodil Malmsten), som lämnat jordelivet.

Vi brukade hämta hem korna på kvällarna och ibland var det som om den onde farit in i dem. Dom bara sprang med svansen i vädret och det kunde ta timmar att få hem dem.

En annan sak som vi fick hjälpa till med var att gå till tjuren med korna när dom var brunstiga. När det var så dags fick man gå tillsammans med någon annan och leda kon efter landsvägen till gården där tjuren fanns. Det var cirka tre kilometer bort. Vi tyckte att det var gräsligt när den stora tjuren klev upp på kon. Det såg ut som om kons rygg skulle knäckas. Egentligen visste vi inte heller vad det betydde när mamma eller pappa sa att kon ”fordrar tjuren”. Genom att stryka kon på ryggen och se på flytningar som kom från kons bak visste dom när tiden var inne. Ofta fick man gå mer än en gång till tjuren innan korna blev dräktiga.

Alla gårdar hade sommarladugårdar som var mycket enklare byggda än de riktiga ladugårdarna. De låg ofta alldeles i närheten av hagarna där korna släpptes ut. Vinterladugårdarna skurades upp på försommaren när korna släppts ut. I en del gårdar flyttade familjen ut och bodde i ladugården på sommaren. Då hade oftast ladugårdens innerväggar strukits med krita och vatten. Vi bodde aldrig i ladugården på sommaren, men den var en populär lekplats för oss barn när den blivit uppskurad. Det var ofta som det gjordes arbetsbyte när ladugården skulle skuras upp. Mamma bytte då med någon annan tant från en granngård. Det var ett tacksamt arbete att skura i ladugården. Först slog man ut vatten i båsen och på golven och i dyngrännan så att skiten skulle blötas upp. Sedan skyfflades så mycket som möjligt bort innan man gick lös på väggar och golv och fönster med rotborste och såpa. Vatten värmdes i en gryta på gården. Vi barn fick hinka upp vatten och hjälpa till med att borsta och skölja golv o väggar med rent vatten efter skurningen. Lukten kunde man ju inte få bort helt. Vi tyckte nog att det var konstigt att någon kunde bo där under sommaren. Jag tror att de som bodde i ladugården på sommaren inte hade någon sommarstuga på gården. För att inte ha så mycket att städa på sommaren när det var så mycket utesysslor med sådd och skörd, tvätt och bärplockning o s v så flyttade man ut.

När vi lekte i ladugården gick det häftigt till. Det var mest ”kull” eller ”siste” som vi kallade det, som vi lekte och då klängde vi upp och ner i bås och kättar. Golvet och väggarna i kättarna var gjorda av cement så jag har faktiskt undrat på att vi inte slog oss fördärvade. Ibland lekte vi att vi bodde i varsin kätte och gick och hälsade på varandra.

Vi hade alltid en gris under sommaren. Det kom en försäljare med smågrisar i en djurfinka och i nästan varje gård köptes det en griskulting. På den tiden köptes inte så mycket foder till grisarna utan det var köksavfall och fjolårspotatis som kokades. När grisgröten skulle kokas gjorde vi upp eld under en stor gryta som fanns ute på gården. I den slog vi vatten och potatis som kokades. Sedan blandades det med sådor och annat grovt mjöl som var rester efter det pappa låtit mala korn i kvarnen. Jag tyckte att grisgröten luktade gott, men den såg inte god ut för den var så mörk. I regel tyckte grisarna om den tillsammans med separerad mjölk. Dom stod ofta med framfötterna i maten när de åt och vi tyckte att det lät så gott när de smackade och slurpade. Kokt småfisk var också läckerheter för grisarna. Man fick inte ge dem så mycket fisk för då fanns det risk att det skulle smaka fisk av fläsket. Hos oss var det inte så stor risk att grisarna skulle få för mycket fisk, för vi var ju så stor familj och behövde all fisk som vi fick.

Det var mest ben och andra fiskrester som blev kvar till grisarna. Jag tror att det var nyttigt för dem att få fiskrester för att de skulle få sitt behov av kalk. Ibland kunde grisarna få något fel på benen så att de bara satt. Det fanns en annan sjukdom som drabbade grisarna också som kallades för "rösjuka". Då fick de röda fläckar på huden och blev apatiska och slutade äta.

En sommar hade vi en gris som var mycket folkkär. Den gick inte att behålla i grishagen. Ibland när vi var i skogen och plockade bär kunde vi få höra att det grymtade och då var det grisen som sökt igen oss. Han hoppade över hagen eller så bökade han i jorden så han fick ett hål under stängslet. Grisarna var renliga på det sättet att de alltid gjorde sina behov i samma hörn i grishagen. Det fanns ett litet krypin med en säck som dörr där de låg på nätterna. Det var ju ingen värme så det gällde att kunna slakta innan det blev för kalla nätter. För att beräkna vikten på grisen innan man bestämde sig för att slakta den, mätte man med ett snöre alldeles bakom frambenen. Snöret mättes och varje tum motsvarade en viss vikt.

Det var hemskt när grisen skulle slaktas tyckte vi men samtidigt var vi nyfikna och försökte att få titta på. Det var strängt förbjudet men vi gömde oss bakom någon vägg och kikade fram för att få se. Det gick väldigt fort för slaktaren och snart hängde grisen i bakbenen i en stege och blodet rann ner i en hink och mamma vispade i blodet för att det inte skulle levra sig.

På försommaren när det börjat bli lön på träden släpptes byns alla får ut i skogen. Där skulle de vara hela sommaren och hämtas hem först på hösten. För att skilja på dem och veta var de hörde hemma märktes de i öronen. Varje gård hade sitt eget märke. På höstarna när fåren skulle hämtas hem kunde något får vara försvunnet och då visste man inte om det fastnat någonstans och svultit ihjäl eller om någon björn eller hund drivit det till döds. Jag minns när fåren skulle iväg till skogen och en farbror från någon gård kom körande med en vagn med skrinna på och fåren lyftes upp i skrindan och de kördes bort. Fåren bräkte ängsligt och lammen som hade fötts på senvintern höll sig till sina mammor. Vi barn tyckte att det var grymt att lämna fåren ensamma i skogen hela sommaren. På vintern när de var i kätten i la-dugården så tyckte vi de var dumma som bräkte stup i ett så fort man kom in. De nyfödda lammen var så söta när de knappt kunde stå på benen. Det hände ibland att vi fick ta in ett lamm i köket och leka med det.

Mamma klippte fåren två gånger om året. På våren innan de släpptes ut och på hösten när de hämtats hem från skogen. De såg verkligen ynkliga och nakna ut när de blivit klippta. Mamma tog hand om ullen själv. Först skrubbade hon den på ett skrubsäte som såg ut som en bänk med en grov karda fastsatt. Efter det låg ullen i stora volmar i en korg. När all ullen var skrubbad skulle den karda och rullas till långa fluffiga stänger. Det gjordes med kardor som hade finare piggare än skrubborna. Så vidtog spinningen då rullarna drogs ut till trådar av varierande tjocklek och spanns ihop så att man kunde använda garnet utan att knyta. Antingen i skrubb- eller kardmomentet användes fotogen som penslades på ullen. Av vilken anledning vet jag inte men troligen var det för att ullen skulle gå lättare att reda ut. Jag minns hur mamma satt på kvällarna vid spisen och kardade eller skrubbade ull och den fräna fotogen-lukten stack i näsan. När spinnrocken kom fram var det alltid i dagsljus för det var viktigt att få tråden jämn. Att se mamma sitta och spinna var rofyllt, för spinnrockens ljud var lågmält. Garnet gick åt till alla våra sockor och vantar.

Vi fick tidigt lära oss att sticka och virka. Jag minns att jag och Tora brukade sitta och bokföra när Elsa och Astrid stickade. För vare sticknål som dom stickade satte vi en prick på ett papper. Sen räknade vi prickarna och jämförde vem som stickade fortast.

Vår faster Frida hade stickmaskin och hon stickade långstrumpor, kofter och jumprar åt oss. Det fanns ju bara yllegarner och plaggen kliade förskräckligt. Till mig stickade hon en gång

en grå jumper med röd rand nertill som man vek upp.

Den hade nötts sönder mitt fram så att det stack fram trådar. Den gick inte att laga utan mamma tog saxen och klippte bort det fransiga så att det blev som ett stort jack i den uppvikta kanten. Jag skämdes för att ha den trasiga jumpern så jag la alltid de knäppta händerna över när vi stod vid bänkarna i skolan på morgnarna och sjöng morgonpsalmen. Åt pappa stickade hon också ganska tjocka helylletröjor som han hade direkt på kroppen när han var i skogsarbete. Vi förstod inte hur han kunde ha dessa kliiga tröjor på sig, men han sa att det gick bra och att det var det bästa man kunde ha när man svettades mycket och sen skulle sätta sig på ett timmerlass och köra till avlägget. Yllet sög åt sig svetten och kändes inte kall på kroppen. Dessutom hade han kalsonger av halvulle som mamma vävt tyget till och sytt. Det var samma sak med dem. Dom kylde inte när de blev våta av svett. Han hade en storväst som hade skinn med håret in på ryggen. Den var mycket varm att ha på sig när han satt på timmerlassen eller andra körslor. På fötterna var det näbbskor som gällde med skohö. Först lindades en trasa om foten och sen stoppades foten ner i näbbskon där ”skohöet” var ställt i ordning i förväg. Skohöet var det allra bästa för att hålla fötterna varma för det fick plats med mycket luft mellan stråna. Det höll kvar den varma luften i skorna. Skohöet var skördat på speciella ställen på myrarna. Det var ett mycket starkt gräs och torkades väldigt väl innan det togs in. Jag minns att pappa sydde sig själv ett par näbbskor av beredd älghud. För att få näbbskorna så vattentäta som möjligt brukande han fylla skorna med tjära och låta dem stå några dagar och suga åt sig tjäran. Det var på den tiden när det inte var så vanligt med gummistövlar.

En dag kom Tora, en av mina yngre systrar, in storgråtande. Hon hade fått sig en omgång av vår äldsta syster Astrid. Mamma var borta och Astrid var ställföreträdande fostrare. Tora och grannflickan Berta hade tömt en hel fisklåda med färsk strömming i dasstunnan hos Berta och det hade tant Elin kommit och rapporterat. Nu hade det varit stort förhör och Tora hade berättat hur Berta hade visat henne att hon vågade ta en strömming ur lådan som stod i skuggan i väntan på att tant Elin skulle salta den, och släppa strömmingen i dasstunnan. Tora skulle visa att hon inte var sämre och tog också en strömming och släppt ner i tunnan. Det var roligt och till slut fanns ingen strömming kvar i lådan. Nu var olyckan skedd och Tora tänkte med förfäran på mammas hemkomst. Vi fick betala halva fisklådan till grannen. Det var inte så mycket pengar på den tiden men å andra sidan var det väldigt ont om kontanter.

Det var inte så ofta mamma och pappa var borta. Ibland var det på begravingar eller när de någon enda gång åkte tillsammans och handlade. Det kunde hända före jul. Eller om de for till mormor och morbror Hugo som bodde i Muskus. Morfar dog när jag bara var några år gammal men jag minns att han bara hade en arm. Han hade blivit klämd mellan två tågagnar när han arbetat vid järnvägen. Jag minns hur skicklig han var att använda den lilla armstump som fanns kvar. Bland annat brukade han klämma fast en liten trälåda med piptobak mellan armstumpen och kroppen. Sen höll han pipan i den enda hand han hade och fyllde den med tobak. Hans stora intresse var att meta och han kunde ro med bara en arm.

När mamma och pappa varit på begraving väntade vi på dem med spänning. Vad kunde det vara för gott i påsen som alla begravningsgästerna fick med sig hem? Vi var inte bortskämda med fikabröd så vi öppnade den stora vita påsen med svart kors på, med stort intresse. Av den anledningen tyckte vi inte att det var sorgligt med begravingar.

Ibland bestämde vi oss för att städa när mamma var borta. En av oss utsågs till arbetsledare och de andra fick ta order. Alla mattor togs ut för att dammas, möblerna dammtorkades, golven sopades och vaskades och all disk diskades. Det blev en glad överraskning för mamma när hon kom hem.

Jag tror att det gick någon sorts djungeltelegraf när våra föräldrar åkte bort, för det var inte länge, så var det barn från andra gårdar och hälsade på. Ibland var det pojkar som var bakom fönstren eller gjorde något annat hyss.

Pojkarna hade en otrolig respekt eller nästan rädsla för vår pappa. Samtidigt ville de gärna ställa till förtret för honom. Han var ganska allvarlig och sträng och vi systrar hade också en stor respekt för honom. Vi hade ett gammalt utedass till lekstuga som några grabbar passade på att riva ner en mörk höstkväll. Pappa hörde att det lät någonting ute och gick ut för att ta reda på vad det var. Han märkte vad som var på gång och rusade dit och en grannpojke sprang åt fel håll och var tvungen övernatta hos en kusin. Han vågade inte gå hem för då måste han passera vår gård och han trodde att pappa stod och passade på honom.

Tvätten var mycket jobbig och tidsödande för oss. På vintern höll man till i ladugården och la i blöt kläderna på kvällen före. Dagen efter gnuggades kläderna två gånger, med vattenbyte mellan, på en tvättbräda. Sedan kokades de i en gryta i lutvatten. Efter lutkokningen lastades baljorna med kläderna på en kälke och drogs ut på isen. Så östes vatten upp ur ett vattenhål och kläderna sköljdes ett antal gånger. Sedan skulle de vridas och dras tillbaka upp och hängas på kallvinden. Det kunde ta veckor innan tvätten var så torr att den slutligen kunde hängas i köket och bli riktigt torr. Så var manglingen och strykning kvar. När mamma och någon av mina äldre systrar drog lakan brukade vi lägga oss på golvet under lakanen. Det fläktade så skönt när de drog och bläktade med lakanen. Det var tur att vi var många som kunde hjälpa till med tvätten, men vi var ju också många som smutsade ner. När pappa var hemma med hästen körde han ner kläderna på en kälke på isen. Det underlätade mycket för det var tungt att dra kälken ner och upp.

På sommaren var det mycket lättare för då kunde vi tvätta nere vid sjön eller vid en å som heter Brändån. Då kunde man ju också hänga tvätten ute. Vid Brändån tvättade flera familjer. Det var nästan som en semester för tanterna när de var där tillsammans och tvättade och skvallrade och drack kaffe.

Det var en tant som oftast fick vara ensam vid Brändån. Tant Maria hade den oturen att det började nästan alltid att regna när hon tvättade. När man såg att hon var och la i blöt kläderna kvällen före tvätt dagen så var talesättet: ”Nu kan vi inte tvätta i morgon eller göra någonting där det behövs vackert väder, för nu skall tant Mari tvätta”.

Jag minns att en annan tant som hette Alma höll på att falla ner i Brändån. Det var höst och det hade varit frost på natten, så att det var halkigt när hon skulle hämta upp vatten ur ån. Hon halkade men hann ta fast sig i en buske. Skolhuset låg bredvid Brändån. Skolan hade börjat för hösten och det var några skolbarn som hörde när hon ropade på hjälp och som hann dit och räddade henne. Självt hade jag inte börjat skolan då, men jag minns när mina äldre systrar kom hem och berättade.

Skolan var inrymd uppe på i ett vanligt boningshus. Det var en B-skola. Tre klasser skulle samsas i det enda skolrummet. Dessutom fanns det ett rum där vi hängde våra ytterkläder. Vi hade inte matbispisning i början av min skolgång och vi satt i avklädningsrummet och åt vår medhavda matsäck. Det var ofta kalla plättar eller pannkaka eller smörgås med kall mjölk till. När matbispisningen började måste det ha varit en stor lättnad för mammorna i familjerna när dom slapp göra i ordning matsäck till en massa ungar. Det fanns ju inte så mycket att ta utav. Vad jag särskilt minns av maten i skolan var ärtsoppa, havregrynsgröten och så mjölkchokladen med färsk mjukkaka och korv till. Choklad och smörgås fick vi alltid på lördagar. Den tiden gick man ju i skola på lördagar också. Det var intagning i skolan bara vart annat år, för det kunde ju inte vara mer än tre klasser i samma rum.

Jag var åtta år när jag började skolan och jag minns att det var både sju- och åttaåringar i klassen. Intresset för att lära sig läsa, skriva och räkna hade jag haft länge och när jag då hade äldre systrar var det inga problem. Jag kunde både läsa och skriva när jag började och det var mycket långsamt de första två åren att höra på de som inte kunde läsa utan stavade och ljudad.

Vi hade inte alls ändamålsenliga kläder i skolan. Flickorna hade inte långbyxor på den tiden utan på vintern var det långa yllestrumpor och livstycken med strumpeband. När man då skulle pulsa i djupsnö på väg till och från skolan blev man ofta våt och sen fick man sitta våt under lektionerna. Något ombyte hade man inte med sig. Det var ju nästan alltid ooplogade vägar då och vi hade en kilometer till skolan.

Här en bild av Visträsk skola. Efter att den 7-åriga folkskolan infördes fick barnen från södra Visträsk gå sjunde klass här, i övrigt fanns det skola i Södra Visträsk. Det fanns även en skola i Vistbäcken.

Vår fröken hette Ketty och hon var en riktig fröken, alltså ogift. Hon bodde fyra kilometer från skolan och hon cyklade i ur och skur. Ibland var det 30 grader kallt och när hon kom var hon nästan igenrimmad i ansiktet, och ibland var det s.k. "kärringhalka" och då fick hon nog ta ordentligt med tid på sig för det var ju aldrig sandade vägar på den tiden.

Om det var för att jag inte hade någon bror vet jag inte men jag minns att jag var otroligt rädd för pojkar. Särskilt för de som gick i de högre klasserna. En pojke som hette Åke brukade ta tag i handleden och slänga mig runt, runt och så släppte han plötsligt så att man bara flög iväg. Fröken var nästan aldrig ute på rasterna. Hon hade väl fullt upp med att hålla elden igång i den stora, svarta kaminen som var enda värmekällan i skolsalen. Eller så höll hon på att förbereda lektionerna. Det var nog inte så lätt att hålla alla elever i tre klasser igång samtidigt. Klasserna var ganska stora för i nästan alla familjer fanns det många barn.

I min klass var vi bara fyra elever. Vi var två flickor och två pojkar. Malin var min bästis och Birger, en grannpojke, blev min värsta konkurrent till att ha de bästa betygen. Vi tävlade hela skoltiden om att ha mest rätt i provräkningarna och läxförhören. Jag tror att det blev oavgjort mellan oss, men när det gällde uppsatsskrivning låg jag faktiskt före. På den tiden var ju skolan helt och hållet korvstoppning och att lära sig allting utantill.

Jag minns särskilt från skolan att jag fick rita av alla bilderna i sagan om Tombebobarnen av Elsa Beskow. Bilderna satte vi sedan upp på väggarna i skolan. Jag var ganska duktig på att rita av från förebilder. Sedan minns jag när fröken hade högläsning ur Nils Holgerssons underbara resa. Det såg jag alltid framemot. En annan sak som jag aldrig glömmer var när inspektören kom till skolan. Han hette Viktor Sjöstedt och hade troligen hela Älvsby kommuns skolor att kontrollera. Plötsligt knackade det på dörren och på frökens ”kom in” steg inspektören över tröskeln. Fröken ändrade färg i ansiktet och blev alldeles högröd och sedan blek. Hon hade tydligen väldigt stor respekt för sin överordnade. Jag minns inte att han sa någonting till oss barn och han stannade aldrig länge. Hans namn finns under mitt avgångsbetyg från folkskolan.

Utedasset i skolan var med en brink med fyra hål i. Vi flickor fick alltid kolla att inte några pojkar var bakom för att tjuvtitta när vi var där. Som toalettpapper fanns bara gamla tidningar eller kataloger. Någon möjlighet att tvätta sig efter toalettbesöket fanns inte. Överhuvudtaget var hygien undermålig men jag har inget minne av att vi var mycket sjuka. Det var tandvärk eller örsprång som oftast förekom. När vi hade ont i öronen brukade mamma mjölka ut bröstmjölk och slå några droppar i det onda örat. För det mesta hjälpte det. Om det berodde på att man blev ompysslad och den kroppsvarma mjölken eller att man var så trött att man bara somnade ifrån värken vill jag ha osagt.

Överhuvudtaget var vi ganska friska av oss och det var ju tur med en så stor barnaskara. Ingen av oss var allergisk. De sjukdomar vi hade var mest smittosamma barnsjukdomar, och det kunde ju vara nog så jobbigt, därför att vi smittade varann och det tog ganska lång tid innan vi alla genomgått sjukdomarna.

Förutom de sjukdomar som jag berättat om, minns jag en gång när jag hade hög feber och yrade och tyckte att det brann i taket i det rum där jag låg. Jag ropade i mina feberfantasier att det brann och min pappa försökte väcka mig. En annan gång fick jag akut ledgångsreumatism. Mina knän svällde upp och det värkte i dem och det bestämdes att jag skulle till doktorn. Jag minns ingenting av besöket hos doktorn eller om jag fick någon medicin, men jag minns att jag fick alldeles nya pjäxor innan vi skulle iväg. Det var en fantastisk händelse för jag var van att bara få ärva skor från mina äldre systrar. Jag hade aldrig förut haft pjäxor utan bara näbbskor.

Fortsättning följer

i kommande nummer.

*Dalsro 1945 Barbro
Lundberg framför sitt
barndomshem.*

*Bildens ägare
Barbro Lundberg*

Här kommer några fler historier från boken vi fått av Jonas Berglund den har tillhört hans farfar Karl H Berglund Visträsk.

Boken heter

"De bästa Norrbottens historierna".

Redigering Yngve Åström

Illustratör Christian Hedlund.

Boken är utgiven 1959 av Luleå bokförlag.

Vi fortsätter att plocka in lite historier därifrån när det passar.

Boken har 195 sidor så det räcker ett tag framöver.

SITT, SITT.....

En gumma som nyss hade blivit nämndemansmor, kom in i kyrkan just som församlingen reste sig för att sjunga en psalm.

Då utbrast hon: - Settjän, settjän.

Hä jär et leng seda i var som jä.

Översatt: *sitt ner, sitt ner. Det är inte länge sen jag var som ni.*

IT FOLL DÖ VÄLL NE?

En pitebo höll på att arbeta på ett kyrktak som var mycket brant, varvid han råkade ramla ner. En som stod nedanför frågade då.

- It foll dö väll ne?

- It ha dö väll sitt nagen som ha folle oppåt.

Översatt:

- *Inte ramla du väl ner?*

- *Inte har du väl hört nån som ramlat uppåt?*

FRAN NORRFJÄRDEN

En bonde i Norrfjärden hade för vana att beklaga sig över hur dålig människa han var. En smed som var bondens granne sa en dag, när bonden kom med sin vanliga klagovisa:

— Ja, jag har hört det.

Men då blev bonden arg och frågade:

— Vem ha sagt he!

OLIKA KARLAR

En bonde, i P. socken som inte var något ljushuvud, hade blivit hedrad med ett offentligt uppdrag, och då en annan bonde gratulerade honom utbrast han drygt och skrytsamt:

— Jåå, bårta påjka vahl e karan!

— Jåå, svarade den andre raskt, män hä vahl förbanskat åolika karom!

- *Jaa, utav pojkar blir det karlar!*
- *Jaa, svarar den andre skyndsamt, men det blir förbanskat olika karlar.*

RIK

I en piteby fanns en bonde som var känd för sin snålhet, men så långt sträckte sig inte denna egenskap att han inte då och då köpte sig en liter brännvin. För att slippa bjuda brukade han vid hemkomsten stänga in sig i den i varje riktigt norrbottensgård förekommande farstukammaren.

Sedan han så supit en stund började han vanligen att tala för sig själv, och då var han omätligt rik och skrytsam. En gång hördes han yttra:

— Riik hä jär i. I jär verkligen rik. Tia vi tia, hä sko i kon lägg hin ifra dill mejerie. Ordet mejeriet uttalades litet tveksamt — och så la han till med ännu större osäkerhet i rösten — men hä blir väl it så tjitt.

(Rik de är jag. Jag är verkligen rik. Tiokronorssedel vid tiokronorssedel kan jag lägga härifrån och till mejeriet; men det blir väl inte så tätt.)

TRE VIKTIGA TING

På ett lantbruksmöte bad en gubbe om ordet och yttrade:
— För att få nanting bårta jäola, så böhöfs e fleit'n, å neit'n, å schit'n.

(För att få någonting av jorden behövs flit, nit och skit.)

LEDDE EN KO

— Jer du e stan e dag? Ha du gått heit?

— Nää.

— Ha du tjort?

— Nää.

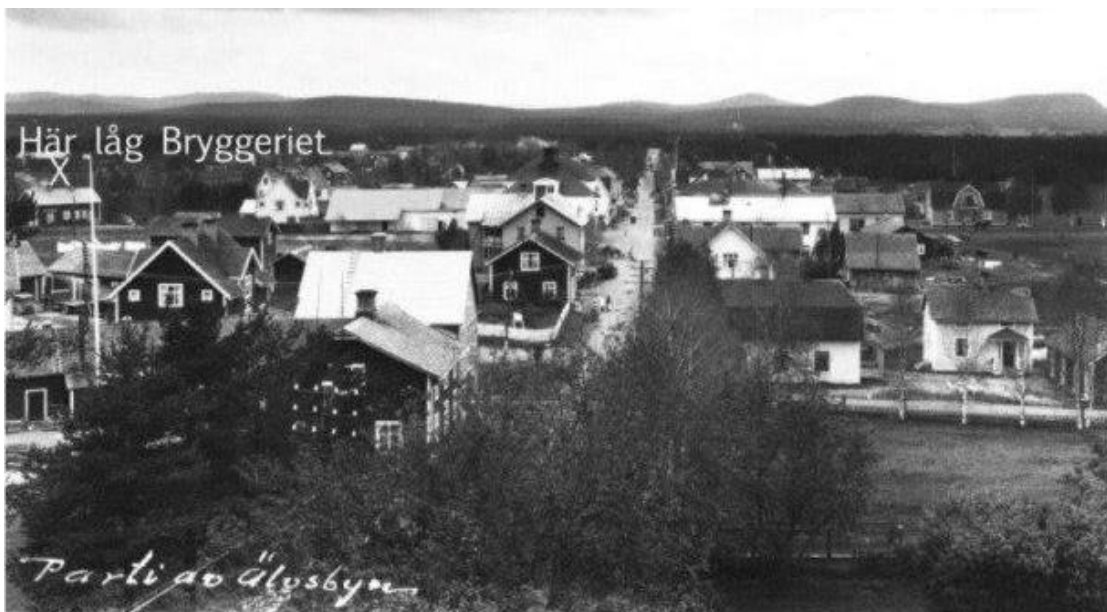
— Ha du fårt vä än Rokas?

— Nää.

— Män vure guss namen ha du kume heit?

— I ha läitt än kåo.

60 år

60 år fyller i morgon bryggerifabrikören Knut Sigfrid Magnusson, Älvsbyn.

Jubilaren är född och uppvuxen i Tväråselet, och kom 1920, då han ingick äktenskap att egenhändigt bygga sig egen fastighet vid bron på Norra Byn. Han arbetade den tiden som träarbetare i Malmberget. I början av 1930-talet sålde han fastigheten, och byggde på nytt i det centrala Älvsbyn, närmare bestämt den fastighet, Luleå bryggeri nu innehar. Där drev Magnusson i några år eget bryggeri, men överlät rörelsen till Luleå bryggeri och stannade några år som nederlagets föreståndare, innan han uppförde den fastighet han nu bebod på Altunaområdet, där han också sedermera uppförde verkstadslokaler, som Svenska traktor nu disponerar.

K. S. Magnusson har varit något av en mångfrestare på arbetslivets område. Träarbete låg väl närmast för hans håg och fallenhet, en och annan stuga har han byggt i Älvsbyn, men han har dessutom hunnit pröva många yrkesområden. Drev affärsrörelse en tid, hade också egen kaféerörelse innan han övergick till bryggeribranschen, som han lämnade några år för att syssla med andra saker, men har nu, sedan något år tillbaka återgått till näringen, med egen bryggerirörelse.

Hemmet och familjen har han ägnat sin omsorg och omtanke och dessutom räknas han till de mera inbitna sportfiskarna och jägarna. Däremot har det offentliga inte lekt honom i hågen, det har liksom inte passat hans lugna väsen. Personligen är han glad och stillsam, med en ljus syn på livet och när han nu passerar de 60 åren gratuleras han varmt och önskas lycka och välgång under kommande år.

Bilden har Britt Norman skickat mej.

Carin har skickat urklippet som är från Erik Skoglund. PT den 22 maj 1956.

Knut Sigfrid var född 1896-05-23. Han avled den 15 oktober 1982. 86 år gammal.

Uppgifterna hämtade ur CD:n Sveriges dödbok 1901-2013.

Bilder från Britt Norman

Älvsbyns Kooperativa handelsförenings styrelse 1939.

1. Järnvägstj, Banvaktare J.V Svanborg Högheden, 2. Bonde Johan Lundberg Hällan
3. Ordförande C.O Nyström Älvsbyn. 4. Länskogsaktare Axel Berglund Älvsbyn
5. Konsum chef Artur Eriksson Älvsbyn.

Konsum personal och styrelse 1941.

- Endast ett fåtal är identifierade: Nr 5. Edit Nyström, Nr 8. C.O. Nyström ordf. i KF styr. 9. Filip Engström.
18. Greta Nyström gift Nilsson. 22. Karin Lundberg gift Öhlund. 26. Fritz Andersson (Oscaria).
32. Helga Johansson gift Arling. 49. Elsa Lundgren gift Lundberg.
Vet ni namnet på någon ytterligare? Hör av er till Gun Jonsson, telefon och adress sid 2.

*Utsikt över Lillträsk.
Bildens ägare Thure Grönlund. År 1980.*

Bildens ägare Thure Grönlund. År 1980.

*Utsikt från Fleviksberget.
Denna bild togs 1980 från Fleviksbergets topp. På andra sidan sjön syns Hultheden.
Bildens ägare Thure Grönlund. År 1980.*

Vy från Kanis. Omkring år 1913
Bildens ägare Erik Skoglund

Foto: Fia Engelmark

*Styrelsen
Älvsbyns Forskarförening
önskar Er alla*

En trevlig helgledighet!

*Vi öppnar igen måndag den 23 januari 2017.
Klockan 15. 00- 18. 00
Välkomna till forskarhörnan
Biblioteket Älvsbyn*

